

Житомирський державний університет імені Івана Франка
Навчально-науковий інститут іноземної філології
Кафедра германської філології та зарубіжної літератури

ІНСТРУКТИВНО-МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

з вибіркової освітньої компоненти

ЛАТИНСЬКА МОВА

для підготовки здобувачів
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

галузь знань	01 Освіта/Педагогіка
Спеціальність	014 Середня освіта
предметна спеціальність	014.02 Середня освіта (Мова і література (англійська))
спеціалізація	014.021 англійська мова і література
освітня програма	Середня освіта (Мова і література (англійська))
ННІ	іноземної філології

Укладачі: викладач кафедри германської філології та зарубіжної літератури **Ващенко Тетяна**, викладач кафедри германської філології та зарубіжної літератури **Зелінська Наталія**

Розглянуто та схвалено
на засіданні кафедри германської філології
та зарубіжної літератури
Протокол від № 8 від 31.01.2023

Завідувач кафедри _____ Наталія АСТРАХАН

Житомир 2023

УДК 811.124
I-72

*Рекомендовано до друку вченою радою Житомирського державного
університету імені Івана Франка
(протокол № 4 від 28 лютого 2023 року)*

Рецензенти:

Тетяна КОВАЛЬОВА, кандидат філологічних наук, доцент кафедри іноземних мов Поліського національного університету;
Євгенія КАНЧУРА, кандидат філологічних наук, доцент кафедри теоретичної та прикладної лінгвістики Державного університету «Житомирська політехніка»;
Андрій Зорницький, кандидат філологічних наук, доцент, кафедри англійської філології та перекладу ННІ іноземної філології Житомирського державного університету імені Івана Франка.

Ващенко Т. Ю., Зелінська Н. М. Інструктивно-методичні матеріали до семінарських занять із освітньої компоненти «Латинська мова» для здобувачів першого рівня вищої освіти. Житомир : Вид-во ЖДУ імені Івана Франка, 2023. 59 с.

© Ващенко Т. Ю., 2023
© Зелінська Н.М., 2023
© Житомирський
державний
університет імені Івана
Франка, 2023

ЗМІСТ

ОПИС ОСВІТНЬОЇ КОМПОНЕНТИ.....	4
КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ НА ПРАКТИЧНОМУ ЗАНЯТТІ.....	5
Практичне заняття № 1	7
Практичне заняття № 2	11
Практичне заняття № 3	13
Практичні заняття № 4–5.....	15
Практичне заняття № 6	18
Практичні заняття № 7–8.....	21
Практичне заняття № 9	24
Практичне заняття № 10	27
Практичне заняття № 11	30
Практичне заняття № 12	33
Практичне заняття № 13	36
Практичне заняття № 14	39
Практичне заняття № 15	41
Практичне заняття № 16	43
Практичне заняття № 17	45
Практичні заняття № 18–19.....	47
Практичне заняття № 20	50
Перелік питань до заліку	53
Рекомендована література до курсу:	55
Сентенції та тексти, рекомендовані до вивчення напам'ять	56

ОПИС ОСВІТНЬОЇ КОМПОНЕНТИ

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, ОПП / ОНП рівень вищої освіти	Характеристика освітньої компоненти	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 4	01 Освіта/Педагогіка	Вибіркова	
	014.02 Середня освіта (Мова і література (англійська))		
Модулів -1	Середня освіта (Мова і література (англійська))	Рік підготовки:	
Загальна кількість годин - 120		II	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних - 1,7 самостійної роботи здобувача – 3,8 год.	Перший (бакалаврський)	Лекції	
		-	-
		Практичні / Семінарські	
		40 год.	10 год.
		Лабораторні	
		-	-
		Самостійна робота	
		80 год.	110 год.
Індивідуальна робота			
-	-		
Вид контролю: залік			

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ НА ПРАКТИЧНОМУ ЗАНЯТТІ

Відповідно до «Положення про критерії та порядок оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти Житомирського державного університету імені Івана Франка згідно з Європейською кредитною трансферно-накопичувальною системою» (https://zu.edu.ua/offic/ocinjuvannya_zvo.pdf.) розроблені критерії оцінювання відповідей на теоретичні питання та виконання практичних завдань на семінарських заняттях.

Поточний, модульний та підсумковий контроль дозволяють системно та об'єктивно оцінити академічні досягнення здобувачів за всіма видами навчальних робіт, передбаченими навчальною та робочою програмами, силабусом, інструктивно-методичними матеріалами до семінарських занять, методичними рекомендаціями до організації самостійної та індивідуальної роботи.

Практичне заняття	Теоретичні питання (кількість балів)	Практичні завдання (кількість балів)
Практичне заняття № 1	50	50
Практичне заняття № 2	50	50
Практичне заняття № 3	50	50
Практичні заняття № 4–5	50	50
Практичне заняття № 6	50	50
Практичні заняття № 7–8	50	50
Практичне заняття № 9	50	50
Практичне заняття № 10	50	50
Практичне заняття № 11	50	50
Практичне заняття № 12	50	50
Практичне заняття № 13	50	50

Практичне заняття № 14	50	50
Практичне заняття № 15	50	50
Практичне заняття № 16	50	50
Практичне заняття № 17	50	50
Практичні заняття № 18–19	50	50
Підсумкова модульна контрольна робота	100	

ПЛАН ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Практичне заняття № 1

Тема: **Історія походження та розвитку латинської мови.**

Латинська абетка. Наголос.

Мета: ознайомити здобувачів освіти з основними етапами розвитку латинської мови; з'ясувати її роль та значення у формуванні та еволюції сучасної наукової термінології; розглянути приклади запозичень із латини в українській та англійських мовах; ознайомити з правилами вимови та наголосу латинських слів.

Ключові поняття: латинська мова, періодизація, графіка, довгий звук, короткий звук, дифтонг, диграф.

План

1. Основні етапи розвитку латинської мови. Характеристика кожного з етапів.
2. Латинська абетка.
3. Правила вимови голосних і приголосних звуків.
4. Основні правила читання латинських дифтонгів та диграфів.
5. Поняття про довготу та короткість складу. Правило трьох складів.

Література

Основна:

1. Лучканин С. М. Латинська юридична термінологія і фразеологія : навч. посіб. К.: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2014. 148 с. (8,60 у. д. а.)
2. Сафроняк О., Волощук В., Волощук М. Латинська мова: підручник. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2015. 458 с.

Додаткова:

1. Вацеба О. А., Олійник Л. Р. Lectura Latina : Навчальний посібник. Львів : Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2008. 200 с.
2. Лецькін М. О. Латинська мова : навчально-методичний посібник. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2005. 96 с.
3. Литвинов В. Д., Скорина Л. П. Латинська мова : підручник. К. : Вища

школа, 1990. 247 с.

4. Оленич Р. М., Оленич І. Р., Чернюх Б. В. Латинська мова : Навч. посібн. Вид. 2-ге, виправл. і доповн. Львів : Світ, 2008. 472 с.
5. Сафроняк О. В., Чернюх Б. В. Латинський буквар. Львів : Світ, 1995. 120 с.
6. Скорина Л. П., Скорина О. А. Латинсько-український, українсько-латинський словник. К. : Обереги, 2004. 448 с.

Практичні завдання

1. Прочитайте слова, дотримуючись правил вимови:

Récita! — Читай вголос!

A. Aes, vae, jam, quod, Caesar, Graecus, Aegyptus, December, sphaera, lingua, phalanx, patria, scientia, cito, clarus, schola, philosophia, bestia, exemplum.

Récita! — Читай вголос!

B. Rector, decānus, professor, magister, Polonia, Cracovia, Vistūla, Berolīnum, Hungaria, Francogallia, Rhodānus, Rhenus, Danuvius, actor, scaena, circus, schola, Universītas, agricultūra, navigatio, medicus, medicamentum, aqua, fortūna, res publicā, res publicā Polōna, pro publico bono, lingua Graeca, veto, meditatio, recitatio, declamatio, iustitia, consul, quaestor, victoria, doctor honōris causa.

Récita! — Читай вголос!

C. Roma in Italia est. Italia in Europa est. Graecia in Europa est. Italia et Graecia in Europa sunt. Hispania quoque in Europa est. Hispania et Italia et Graecia in Europa sunt. Aegyptus in Europa non est, Aegyptus in Africa est. Gallia non in Africa est, Gallia est in Europa. Syria non est in Europa, sed in Asia. Arabia quoque in Asia est. Syria et Arabia in Asia sunt. Germania non in Asia, sed in Europa est. Britannia quoque in Europa est. Germania et Britannia sunt in Europa. Estne Gallia in Europa? Gallia in Europa est. Estne Roma in Gallia? Roma in Gallia non est. Ubi est Roma? Roma est in Italia. Ubi est Italia? Italia in Europa est. Ubi sunt Gallia et Hispania? Gallia et Hispania in Europa sunt.

Estne Nilus in Europa? Nilus in Europa non est. Ubi est Nilus? Nilus in Africa est. Rhenus ubi est? Rhenus est in Germania. Nilus fluvius est. Rhenus fluvius est. Nilus et Rhenus fluvii sunt. Danuvius quoque fluvius est. Rhenus et Danuvius sunt fluvii in Germania. Tiberis fluvius in Italia est. Nilus fluvius magnus est. Tiberis non est fluvius magnus, Tiberis fluvius parvus est. Rhenus non est fluvius parvus, sed fluvius magnus. Nilus et Rhenus non fluvii parvi, sed fluvii magni sunt. Danuvius quoque fluvius magnus est.

Corsica insula est. Corsica et Sardinia et Sicilia insulae sunt. Britannia quoque

insula est. Italia insula non est. Sicilia insula magna est. Melita est insula parva. Britannia non insula parva, sed insula magna est. Sicilia et Sardinia non insulae parvae, sed insulae magnae sunt. Brundisium oppidum est. Brundisium et Tusculum oppida sunt. Sparta quoque oppidum est. Brundisium est oppidum magnum. Tusculum oppidum parvum est. Delphi quoque oppidum parvum est. Tusculum et Delphi non oppida magna, sed oppida parva sunt. Ubi est Sparta? Sparta est in Graecia. Sparta est oppidum Graecum. Sparta et Delphi oppida Graeca sunt. Tusculum non oppidum Graecum, sed oppidum Romanum est. Tusculum et Brundisium sunt oppida Romana.

Sardinia insula Romana est. Creta, Rhodus, Naxus, Samos, Chios, Lesbos, Lemnos, Euboea sunt insulae Graecae. In Graecia multae insulae sunt. In Italia et in Graecia sunt multa oppida. In Gallia et in Germania multi sunt fluvii. Suntne multi fluvii et multa oppida in Arabia? In Arabia non multi, sed pauci fluvii sunt et pauca oppida. Num Creta oppidum est? Creta oppidum non est! Quid est Creta? Creta insula est. Num Sparta insula est? Sparta non est insula! Quid est Sparta? Sparta oppidum est. Rhenus quid est? Rhenus est magnus fluvius. Num oceanus Atlanticus parvus est? Non parvus, sed magnus est oceanus.

Ubi est imperium Romanum? Imperium Romanum est in Europa, in Asia, in Africa. Hispania et Syria et Aegyptus provinciae Romanae sunt. Germania non est provincia Romana: Germania in imperio Romano non est. Sed Gallia et Britannia sunt provinciae Romanae. In imperio Romano multae sunt provinciae. Magnum est imperium Romanum!.

Responde! *Дай відповідь:* Ubi est Roma? Estne Sparta in Italia? Ubi est Italia? Ubi sunt Syria et Arabia? Estne Aegyptus in Asia? Ubi sunt Sparta et Delphi? Ubi est Brundisium? Quid est Brundisium? Num Creta oppidum est? Estne Britannia insula parva?

Récita! — Читай вголос!

D. Urbs, ars, arx, moles, haud, procul, cura, cera, quamquam, caelum, quidquid, unguis, ignis, quinque, unguentum, agricola, poena, aurora, caelicola, aes, proelium, aura, auris, aurum, Iuppiter, os, ratio, Diogenes, amicitia, Themistocles, populus, Iuno, laevus, levis, dexter, oboedientia, Quintus, poeta, bacillus, Boeotia, audacia, Bacchus, Aristophanes, Belgae, beatus, Cicero, Atheniensis, Venus, Publius Ovidius Naso, Cato Maior, laetitia, Gaius Iulius Caesar, Tiberius Gracchus, pulchritudo, ardesco, consuetudo, assuefacere, bestia, consuesco, Carthago, Thebae, color, Athenae, causa, ianua, Socrates, civis, iambus, coeptum, Syracusae, centum, Miltiades, Sicilia, Aristides, Aristoteles, Carthaginenses, Xenophon, Zeuxis, Demosthenes, thesaurus, caecus, Pyrrhus, Troia, pinguis, Pythagoras, Tyrrhenus, Xerxes, Thermopylae, ornamentum, Italia, Graecia, Thracia, Thetis, Roma

2. Прочитайте латинські назви місяців і зіставте їх з відповідниками в українській, англійській та німецькій мовах.

Ianuarus – січень – назва від імені бога Януса

Februarius – лютий – місяць очищень і спокутних жертв

Martius – березень – від імені Марса

Aprilis – квітень – походження назви невідоме

Maius – травень – від імені богині Маї

Iunius – червень – від імені богині Юнони

Iulius – липень – на честь імператора Юлія Цезаря

Augustus – серпень – на честь імператора Октавіана Августа

September – вересень – сьомий

October – жовтень – восьмий

November – листопад – дев'ятий

December – грудень – десятий

Вивчити крилаті вислови

Experientia est optima magistra. – Досвід – найкращий вчитель.

Otium post negotium. – Відпочинок після праці.

Scientia potentia est. – Знання – сила.

Citius, altius, fortius! – Швидше! Вище! Сильніше!

Ad Kalendas Graecas – (До грецьких Календ = ніколи.

Nota Bene – (Зауваж добре) = запам'ятай, зважай.

Habent sua fata libelli – І книжечки мають свою долю.

Barba crescit, caput nescit – Борода росте, голова не знає.

Tertium non datur – Третього не дано.

Status quo – чинний порядок речей

Практичне заняття № 2

Тема: Іменник. Основні граматичні категорії іменника. Рід, число, відмінок. Відміни іменників. I відміна іменників.

***Мета:** дати загальну характеристику іменника в латинській мові, ознайомити здобувачів освіти з основними граматичними категоріями іменника, засвоїти парадигму відмінювання іменників першої відміни.*

***Ключові поняття:** іменник, число, рід, відмінок, закінчення, словниковий запис, синтетичний тип мови.*

План

1. Загальна характеристика іменника як частини мови в латинській мові.
2. Рід і число іменника.
3. Відміни іменників.
4. Відмінки. Значення відмінків.
5. Словниковий запис іменників латинської мови.
6. Особливості відмінювання іменників першої відміни.
7. Теперішній час активного способу дієслова *esse* (бути).

Література

Основна:

1. Лучканин С. М. Латинська юридична термінологія і фразеологія : навч. посіб. К.: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2014. 148 с. (8,60 у. д. а.)
2. Сафроняк О., Волощук В., Волощук М. Латинська мова: підручник. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2015. 458 с.

Додаткова:

1. Вацеба О. А., Олійник Л. Р. *Lectura Latina* : Навчальний посібник. Львів : Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2008. 200 с.
2. Лецькін М. О. Латинська мова : навчально-методичний посібник. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2005. 96 с.
3. Литвинов В. Д., Скорина Л. П. Латинська мова : підручник. К. : Вища школа, 1990. 247 с.
4. Оленич Р. М., Оленич І. Р., Чернюх Б. В. Латинська мова : Навч. посібн. Вид. 2-ге, виправл. і доповн. Львів : Світ, 2008. 472 с.
5. Сафроняк О. В., Чернюх Б. В. Латинський буквар. Львів : Світ, 1995. 120 с.
6. Скорина Л. П., Скорина О. А. Латинсько-український, українсько-латинський словник. К. : Обереги, 2004. 448 с.

Практичні завдання

7. Провідміняти іменники з прикметниками:

у формах однини й множини: *lingua antiqua* (давня мова), *filia bona* (хороша донька), *persona grata* (бажана людина);

лише у формі множини: *Kalendae Romanae* (римські календи);

лише у формі однини: *Victoria magna* (велика Перемога);

8. Визначте відмінкову форму і число таких іменників та перекладіть їх українською мовою:

Bestias, litteram, ad vitam, pro forma, sine mora, scientiarum, in luna, vitae, statuae, ex katedra.

9. Прочитайте та перекладіть текст.

Italia est terra Europae et patria linguae Latinae. Lingua Latina est lingua antiqua. Lingua Latina est lingua poetarum Romae antiquae. Tabulam Italiae video. Sicilia est insula Italiae. Incolae Italiae sunt agricolae et nautae. Incolae insularum nautae sunt. Fabulas poetarum Romae audivi et amavi.

10. Утворіть Genetivus pluralis від іменників.

Magistra, aqua, terra, herba, Kalendae, lingua, amica, vita.

11. Відшукайте похідні слова, що утворилися в українській мові від латинських слів *aqua* (вода) і *terra* (земля). Наведіть еквіваленти в англійській або німецькій мовах.

12. Перекладіть латиною: я студентка, ти подруга, ми подруги, вони студентки, вона дочка, ви вчительки.

Вивчити крилаті вислови:

Ibi victoria, ubi Concordia. – Де мир, там злагода.

Sine causa – без причини.

Terra incognita – невідома земля.

Non scholae sed vitae discimus – Ми навчаємось не для школи, а для життя.

Pro forma – формально.

Alter ego – друге «я».

Alma mater – мати-годувальниця

Dictum-factum – Сказано – зроблено.

Opera et studio – Працею і навчанням.

Pro et contra – за і проти.

Практичне заняття № 3

Тема: Основні категорії латинського дієслова. Число, особа, час, спосіб, стан. Основи дієслова. Дієвідміни. Інфінітив. Наказовий спосіб. Сентенції та поезія з формами наказового способу.

Мета: ознайомити здобувачів освіти з основними категоріями латинського дієслова; пояснити, як виділити основу дієслова; ознайомити з особливостями утворення наказового способу латинських дієслів.

Ключові поняття: категорії числа, особи, часу, способу, стану; основа дієслова; інфінітив, наказовий спосіб.

План

1. Граматичні категорії латинського дієслова.
2. Основа дієслова.
3. Дієвідміна.
4. Інфінітив.
5. Наказовий спосіб теперішнього часу.
6. Заперечна форма наказового способу.

Література

Основна:

1. Лучканин С. М. Латинська юридична термінологія і фразеологія : навч. посіб. К.: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2014. 148 с. (8,60 у. д. а.)
2. Сафроняк О., Волощук В., Волощук М. Латинська мова: підручник. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2015. 458 с.

Додаткова:

1. Вацеба О. А., Олійник Л. Р. Lectura Latina : Навчальний посібник. Львів : Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2008. 200 с.
2. Лецькін М. О. Латинська мова : навчально-методичний посібник. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2005. 96 с.
3. Литвинов В. Д., Скорина Л. П. Латинська мова : підручник. К. : Вища школа, 1990. 247 с.
4. Оленич Р. М., Оленич І. Р., Чернюх Б. В. Латинська мова : Навч. посібн. Вид. 2-ге, виправл. і доповн. Львів : Світ, 2008. 472 с.
5. Сафроняк О. В., Чернюх Б. В. Латинський буквар. Львів : Світ, 1995. 120 с.
6. Скорина Л. П., Скорина О. А. Латинсько-український, українсько-латинський словник. К. : Обереги, 2004. 448 с.

Практичні завдання

1. **Випишіть з лексичного мінімуму дієслова I і III дієвідмін, дайте повну форму інфінітива, визначте основу. Утворіть наказову форму теперішнього часу стверджувальну і заперечну (за підручником Литвинова В. Д., Скорини Л. П. «Латинська мова», с. 17–18).**

2. **З'ясуйте, використовуючи форму інфінітива, до якого типу відміни належить кожне з дієслів, запишіть основу:**

Amare (любити), accusare (звинувачувати), clamare (кричати), numerare (лічити) credere (вірити), debere (бути винним, повинним), dicere (говорити), errare (помилятися), habere (мати), legere (читати), mittere (надсилати), movere (рухатися), scribere (писати), sentire (відчувати), videre (бачити).

Зразок: Amare – ama-;

3. **Перекладіть латиною:**

На землі, на землю; в Італії, в Італію; в ліс, в лісі; на острів, на острові; в ліси, на острови; в лісах, на островах.

4. **Утворіть форми наказового способу однини й множини теперішнього часу від дієслів:**

accusare, ambulare, properare, numerare, videre, valere, ridere, credere, vincere, audire, finire, sentire.

5. **Утворіть форми наказового способу заперечної форми однини й множини теперішнього часу від дієслів:**

Dubitare, clavare, vetare, flere, tasere, nocere, tenere, facere, corrumpere, dormire, punire.

6. **Прочитати, перекласти й охарактеризувати речення:**

Saepe latine lege et scribe! Nolite male laborare! 16. Semper bene labora! 18. Tacere non debes. Nolite tacere, si dicere debetis! Audi et tace!.Interdiu laborare, noctu dormire debemus. 29. Vivere est cogitare (Cic.). 30. Festina lente! 31. Salve! Salvete! Vale! Valet! Vive valeque! Valet et plaudite! Aut disce, aut discede!

Вивчити крилаті вислови:

Per aspera ad astra – Через терни до зірок

Exempli gratia – наприклад

Nomen est omen – Ім'я каже саме за себе

Panem et circenses – Хліба і видовищ

Urbi et orbi – (місту (Риму) і світові) на весь світ

Barba crescit, caput nescit – Борода росте, голова не знає

De facto – фактично

De jure – юридично

Ferro ignique – Вогнем і мечем

Non multa, sed multum – Коротко, але змістовно.

Практичні заняття № 4–5

Тема: Теперішній час дійсного способу активного стану

Мета: ознайомити здобувачів освіти зі способом утворення теперішнього часу дійсного способу активного стану латинських дієслів; з'ясувати, які особові закінчення мають дієслова у формах теперішнього часу активного стану.

Ключові поняття: теперішній час, особові закінчення, синтаксис, просте речення.

План

1. Утворення часової форми теперішнього часу дійсного способу активного стану.
2. Особові закінчення.
3. Синтаксис простого речення. Головні члени речення. Порядок слів.

Література

Основна:

1. Лучканин С. М. Латинська юридична термінологія і фразеологія : навч. посіб. К.: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2014. 148 с. (8,60 у. д. а.)
2. Сафроняк О., Волощук В., Волощук М. Латинська мова: підручник. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2015. 458 с.

Додаткова:

1. Вацеба О. А., Олійник Л. Р. Lectura Latina : Навчальний посібник. Львів : Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2008. 200 с.
2. Лецькін М. О. Латинська мова : навчально-методичний посібник. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2005. 96 с.
3. Литвинов В. Д., Скорина Л. П. Латинська мова : підручник. К. : Вища школа, 1990. 247 с.
4. Оленич Р. М., Оленич І. Р., Чернюх Б. В. Латинська мова : Навч. посібн. Вид. 2-ге, виправл. і доповн. Львів : Світ, 2008. 472 с.
5. Сафроняк О. В., Чернюх Б. В. Латинський буквар. Львів : Світ, 1995. 120 с.
6. Скорина Л. П., Скорина О. А. Латинсько-український, українсько-латинський словник. К. : Обереги, 2004. 448 с.

Практичні завдання

1. Провідмініайте словосполучення:

Columba alba, Patria nostra, camena mea.

2. З'ясуйте, до якої дієвідміни належать дієслова:

Narrare, tacere, docere, scribere, colere, scire, monstrare, amare, audire, ducere, laudare, finire, mittere, numerare, videre, tenere, servire, vincere.

3. Утворіть особові форми однини й множини Praesens indicativi activi таких дієслів: Cogitare, imperare, dare, errare, valere, docere, legere, colere, venire, sentire.

4. За формою 1 особи однини утворіть інфінітив таких дієслів:

vivo 3, finio 4, doceo 2, noto 1, audio 4, narro 1.

5. Прочитати і перекласти тексти:

Récita! — Читай вголос!

De Diana et Minerva

Diana et Minerva deae sunt. Diana est dea silvarum et dea lunae. Poetae Graeciae et Italiae fabulas de deis narrant. Puellae in Roma deas colere debent. Diana sagittas habet. Sagittis bestias silvarum necat. Minerva dea pugna est, etiam litteras amat. In Graecia et in Italia statuas Dianae et Minervae videmus.

Récita! — Читай вголос!

In schola

Discipulae in scholam veniunt. Ibi magistram salutant: «Salve, magistra!»
Magistra respondet: «Salvete, discipulae!» Puellae in schola legunt et scribunt.
Tum magistra interrogat: «Ubi est Italia?» Una puellarum respondet: «Italia est in Europa. Et magistra narrat: «Italia est antiqua terra Europae. Italia paeninsula est. Incolae Italiae sunt agricolae. Etiam nautae in Italia habitant. In Italia Roma est. Roma clara est. Poetae fabulas de Roma scribunt et Romam celebrant».

6. Прочитайте. Перекладіть українською мовою з уживанням займенників:

1. Bene lego. 2. Male scribis. 3. Cur male scribitis? 4. Nolite male scribere. 5. Valet. 6. Vale et me ama. 7. Vive valeque. 8. Bene audire debet. 9. Qui bene audit, bene discit. 10. Bene audite, quod dico. 11. Quod agitis, bene agite. 12. Dum docemus, discimus. 13. Nota bene. 14. Divide et impera. 15. Bene discere debes. 16. Non audio, quod dicis. 17. Huc noli venire. 19. Dum spiro, spero. 20. Audi et tace. 21. Bene audi, quod dicunt. 22. Laboro. 23. Bene laboramus. 24. Semper bene labora. 25. Cur male laboras? 26. Noli male laborare.

7. Перекладіть латиною:

А) На дорогу, на дорозі; в Африку, в Африці; на батьківщині, на батьківщину; в битві, в битву.

В) пишу, читаю, розумію; любимо, перемагаємо, навчаємось; пишуть, читають, слухають; кричите, смієтесь, живете; спиш, вітаєш, забороняєш, слухаєш, любиш, робиш.

8. Прочитати і перекласти. Дати граматичний коментар:

Ita scribo, ut sentio.

Epistulas mihi scribemitteque.

Mecum legite, mecum scribite!

Nolite tacere, si discere debetis.

Agricolae terram colunt.

Marcus Tullius Cicero filiam amat valde.

Amare ridere debemus.

Cur legere non amas?

Etiam bestia memoriam habet.

Si dormimus, nihil audimus.

Pro patria pugnamus.

9. Прочитати і перекласти. Дати граматичний коментар

Narramus. 2. Audiunt. 3. Quid narras? 4. Cur male audis? 5. Audi! Audite! 6. Quid agitis? 7. Latine legimus. 8. Quid agunt? 9. Latine legunt et scribunt. 10. Latine multum scribere debetis. 11. Latine multum legite et scribite. 12. Latine multum legitis et scribitis.

Вивчити крилаті вислови:

Epistula non erubescit. – *Папір не червоніє.*

Vivere est cogitare. – *Жити – означає мислити.*

Bis dat, qui cito dat. – *Двічі дає хто швидко дає.*

Qui scusuibit, bis legit. – *Хто пише – двічі читає.*

Aquila non captat muscas. – *Орел не ловить мух.*

Qui quaerit, reperit. – *Хто шукає, той завжди знайде.*

Ignorantia non est argumentum. – *Незнання не доказ.*

Cogito ergo sum. – *Я мислю, отже я існую (Декарт).*

Dum spiro spero. – *Доки дихаю, сподіваюся.*

Практичне заняття № 6

Тема: II відміна іменників. Прикметники I та II відміни

Мета: ознайомити здобувачів вищої освіти з іменниками другої відміни; з'ясувати відмінкові закінчення іменників цієї відміни; наголосити на значенні виділення основи з форми родового відмінка однини; охарактеризувати прикметник як частину мови; з'ясувати, які прикметники належать до I та II відмін; на основі латинських речень навчити знаходити прикметники та іменники I та II відмін; тренувати вміння перекладати латинські слова, словосполучення та речення.

Ключові поняття: відміна, іменник, прикметник, основа, закінчення, чоловічий рід, середній рід

План.

1. II відміна іменників.
2. Іменники II відміни чоловічого роду.
3. Іменники II відміни середнього роду.
4. Прикметники I та II відмін.

Література

Основна:

1. Лучканин С. М. Латинська юридична термінологія і фразеологія : навч. посіб. К.: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2014. 148 с. (8,60 у. д. а.)
2. Сафроняк О., Волощук В., Волощук М. Латинська мова: підручник. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2015. 458 с.

Додаткова:

1. Вацеба О. А., Олійник Л. Р. Lectura Latina : Навчальний посібник. Львів : Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2008. 200 с.
2. Лецкін М. О. Латинська мова : навчально-методичний посібник. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2005. 96 с.
3. Литвинов В. Д., Скорина Л. П. Латинська мова : підручник. К. : Вища школа, 1990. 247 с.
4. Оленич Р. М., Оленич І. Р., Чернюх Б. В. Латинська мова : Навч. посібн. Вид. 2-ге, виправл. і доповн. Львів : Світ, 2008. 472 с.
5. Сафроняк О. В., Чернюх Б. В. Латинський буквар. Львів : Світ, 1995. 120 с.

6. Скорина Л. П., Скорина О. А. Латинсько-український, українсько-латинський словник. К. : Обереги, 2004. 448 с.

Практичні завдання

1. Провідмініяйте іменники з прикметниками:

Campus latus (*широке поле*), populus antiquus (*давній народ*), exemplum bonum (*гарний приклад*), puer romanus (*римський хлопчик*).

2. Визначте відмінкові форми іменників:

asinorum, campum, causam, scuto, librorum, magistrum, magistros, imperium, vina, templorum.

3. Утворіть форму Nominativus et Accusativus pluralis:

Fatum (*доля*), oppidum (*місто*), scutum (*щит*), imperium (*наказ*), exemplum (*приклад*), astrum (*зірка*).

4. Від яких латинських слів походять слова:

Екслібрис, куратор, вербалізація, верифікація, орнамент, патерналізм, натуральний, пацієнт, студент, маскулінність..

5. Прочитати та перекласти тексти

Récita!— Читай вголос!

De elephantis

Elephantus magnus est. Oculi elephanti parvi sunt. In silvis Asiae et Africae est magnus numerus elephantorum. Indi elephantos albos in numero deorum habent. Elephanti albi rari sunt. Mira est patientia elephantorum.

De metallis

Aurum, argentum, ferrum metalla sunt. Metalla sunt in terra. Multi fluvii auro abundant. Ferrum est metallum necessarium. Aurum et argentum apud populos magnum pretium habent. E duro ferro populi varia instrumenta parant.

Rusticus Sabinus

Marcus est rusticus Romanus. Marcus equum et mulum habet. Ager Marci parvus est. Marco filii sunt: Quintus, Publius, Caius. Marcus, Quintus et Publius sunt rustici, arant et colunt agrum. Filii semper Marcum adiuvare et semper laborare debent. Servi hortum colunt. Caius, filius parvus, ludos amat. Vicus Sabinus, ubi Marcus habitat, parvus est. Non magnus numerus est ibi rusticorum. Prope a vico est fundus. Dominus fundi est Cethegus. Multos servos Cethegus habet. Sed non libenter servi domino severe parent

6. Провідміняти прикметники I та II відмін:

Niger, nigra, nigrum.

Liber, libera, liberum

Multus, multa, multum.

7. Перекласти латинською мовою з узгодженням прикметників I та II відмін з іменниками: біла коза, чорний цап, теплої зими, славний поет, наш сад, високі храми.

Вивчити крилаті вислови:

Lupus non mordet lupum – Вовк вовка не кусає

Aut cum scuto, aut in scuto – Зі щитом або на щиті

Curriculum vitae – (плин життя) біографія

Causa causarum – основна причина

Ad litteram – дослівно

Ad exemplum – за зразком

Anno Domini – (року Божого) від Різдва Христового

Et cetera – і так далі

Rara avis – рідкісний птах

Memento mori – пам'ятай про смерть

Практичні заняття № 7–8

Тема: Теперішній час дійсного способу пасивного стану. Інфінітив теперішнього часу пасивного стану. Синтаксис активних і пасивних конструкцій.

***Мета:** ознайомити здобувачів вищої освіти з утворенням часової форми теперішнього часу дійсного способу пасивного стану; ознайомити з моделлю утворення інфінітиву теперішнього часу пасивного стану; парадигмою дієслівних закінчень теперішнього часу пасивного стану; дати граматичну характеристику членів речення у синтаксисі активної і пасивної конструкції.*

***Ключові поняття:** пасивний стан, презентна основа, особові закінчення, інфінітив, активна конструкція, пасивна конструкція.*

План

1. Пасивний стан дієслова.
2. Інфінітив теперішнього часу пасивного стану.
3. Особові закінчення теперішнього часу пасивного стану.
4. Особливості синтаксису активної конструкції латинської мови.
5. Заміна активної конструкції на пасивну.

Література

Основна:

1. Лучканин С. М. Латинська юридична термінологія і фразеологія : навч. посіб. К.: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2014. 148 с. (8,60 у. д. а.)
2. Сафроняк О., Волощук В., Волощук М. Латинська мова: підручник. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2015. 458 с.

Додаткова:

1. Вацеба О. А., Олійник Л. Р. Lectura Latina : Навчальний посібник. Львів : Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2008. 200 с.
2. Лецькін М. О. Латинська мова : навчально-методичний посібник. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2005. 96 с.
3. Литвинов В. Д., Скорина Л. П. Латинська мова : підручник. К. : Вища школа, 1990. 247 с.

4. Оленич Р. М., Оленич І. Р., Чернюх Б. В. Латинська мова : Навч. посібн. Вид. 2-ге, виправл. і доповн. Львів : Світ, 2008. 472 с.
5. Сафроняк О. В., Чернюх Б. В. Латинський буквар. Львів : Світ, 1995. 120 с.
6. Скорина Л. П., Скорина О. А. Латинсько-український, українсько-латинський словник. К. : Обереги, 2004. 448 с.

Практичні завдання

1. Перекладіть латинською мовою:

з другом, між друзями, з прикладу, з книгою, у книзі, з інфінітивом.

2. Продієвідмінійте дієслова в Praesens indicativi passivi:

Amare, tenere, scribere, sentire.

3. Перетворіть активну конструкцію на пасивну:

Natura nihil sine causa gignit. Stellae nautis viam monstrant. Magister discipulos docet. Studiosus liber legit. Lupus oves custodit.

5. Визначте форми поданих дієслів і перекладіть:

vocaris, vocamur, puniuntur, intellegoris, colitur, legeris, docemur.

6. Перекладіть за зразком:

Якщо ви кохаєте, вас кохають – Amamini si amatis

Якщо ви розумієте, вас розуміють. –

Якщо ви слухаєте, вас слухають. –

7. Замініть пасивну конструкцію на активну. Перекладіть українською мовою:

Victoria paciebntia gignitur. Terra herbis et plantis vestitur, Patria in periculis a viris defendi debet.

8. Прочитати і перекласти текст.

Récita! – Читай вголос!

Gallia antiqua

Gallia est terra Gallorum. Galli, populus Galliae, patriam amant. In agris Galliae agricolae multi habitant. Aequi agricolorum frumentum per vias longas in oppida portent. Proximi Gallis sunt Germani. Germani bellum amant et semper sunt in armis. Saepe Germani in Galliam proper et agros occupant. Tum Galli populum ad arma vocant et cum Germanis pugnant. Magna est fama bellorum et notae sunt victoriae. Sed Victoria non semper est Gallorum. Saepe Germani Gallos superant.

9. Перекладіть на українську:

1. Poetae antīqui etiam nunc audiuntur, leguntur, ediscuntur. 2. Clavus clavo pellitur. (*proverbium*). 3. Medīci quoque falluntur. 4. Oppīda antīqua vallo

fossāque muniuntur. 5. Epistōla tua exspectātur. 6. In villa exspectāris. 7. Vidēmus agros ab agricolis arāri et coli. 8. Nemo debet bis punīri pro uno delicto. 9. Plato poētas filios deōrum appellat. 10. Ira initium insaniae ab Enniō poētā existimātur. 11. Notum est saepe magistros a discipūlis doctrīnā superāre. 12. Fortūna dicītur caeca. 13. Tabūlam ab amīco meo pictam vides. 14. Tabūlam ab amīco meo pictam esse vides. 15. Amīcus certus in re incerta cernītur. 16. Nunquam pericūlum sine pericūlo vincītur.

10. Прочитати і перекласти речення. Дайте граматичний коментар.

Agri ab agricolis coli debent. Troja a Graecis expugnatur. Statuae virorum clarorum rosis ornantur. Magna copia aquae campus irrigatur. Si discipulae bene student, a magistro laudantur.

Перекласти і вивчити крилаті вислови:

De te fabula narrator –

Clavus clavo pellitur –

Tempus vulnera sanat –

Quaerite et invenietis –

Una hirundo non facit ver –

Nolite mittere margaritas ante porcos–.

Vox clamantis in deserto –

Mare verborum, gutta reum –

Mens sana in corpore sano bonum magnum est –

Практичне заняття № 9

Тема: **Минулий та майбутній часи недоконаного виду активного та пасивного стану. Дієслова, складені з esse.**

Мета: ознайомити здобувачів вищої освіти з утворенням часових форм минулого та майбутнього часу недоконаного виду активного та пасивного стану; охарактеризувати дієслово *esse*; розвивати вміння та навички працювати зі словниками, перекладати речення, латинські тексти.

Ключові поняття: минулий час, майбутній час, недоконаний вид, активний, пасивний стан, дієслово.

План

1. Повторення відомостей про презентну основу латинського дієслова.
2. Минулий час недоконаного виду дійсного способу активного і пасивного стану. Суфікси та особові закінчення, що утворюють цю часову форму.
3. Майбутній час недоконаного виду дійсного способу активного і пасивного стану. Суфікси та особові закінчення, що утворюють цю часову форму.
4. Відмінювання дієслова *esse* у формах минулого та майбутнього часів недоконаного виду дійсного способу.
5. Дієслова, складені з *esse*.

Література

Основна:

1. Лучканин С. М. Латинська юридична термінологія і фразеологія : навч. посіб. К.: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2014. 148 с. (8,60 у. д. а.)
2. Сафроняк О., Волощук В., Волощук М. Латинська мова: підручник. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2015. 458 с.

Додаткова:

1. Вацеба О. А., Олійник Л. Р. *Lectura Latina* : Навчальний посібник. Львів : Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2008. 200 с.
2. Лецькін М. О. Латинська мова : навчально-методичний посібник. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2005. 96 с.
3. Литвинов В. Д., Скорина Л. П. Латинська мова : підручник. К. : Вища школа,

1990. 247 с.

4. Оленич Р. М., Оленич І. Р., Чернюх Б. В. Латинська мова : Навч. посібн. Вид. 2-ге, виправл. і доповн. Львів : Світ, 2008. 472 с.
5. Сафроняк О. В., Чернюх Б. В. Латинський буквар. Львів : Світ, 1995. 120 с.
6. Скорина Л. П., Скорина О. А. Латинсько-український, українсько-латинський словник. К. : Обереги, 2004. 448 с.

Практичні завдання

1. Прочитайте та перекладіть текст:

Récita! — Читай вголос

DE ROMOLO ET REMO ROMAE CONDITORIBUS

Paulo ante legebamus Romiilum et Remum a pastore regio inventos uxori eius ad educandum traditos esse. Itaque piëri inter pastdres edu« cabantur et paulatim adolescebant. Adolescentes silvas et montes viclnos cum aliis iuvenibus venando peragrabant et multas bestias feras necabant. Interdum Romulus et Remus etiam latrones, qui in eis locis past5res infestabant, aggrediebantur et praedam, latronYbus ademptam, inter pastores dividebant. Sed ipsos aliquando latrones aggressi sunt et Remus a latrombus captus ad Amulium regem puniendi causa adductus est.

2. Прочитайте та перекладіть текст:

Récita! — Читай вголос!

DE DIES ROMANIS

Romani deos multos et deas multas colebant. Poetae Romani multas fabulas de dies et deabus narrabant. Fabulis Romanis non credimus, sed libenter legimus. Populus Romanis deos deasque timebat et eis parebat. In numero deorum erant Juppiter, Neptunus, Mars et Mercurius. Juppiter saturni filius erat et deos deasque regebat. Neptunus deus Oceani et fluviorum erat et in aquis altis habitabat. Nautae Neptuno equos et tauros immolabant. Mars erat deus belli et proeliis semper studebat. Mercurius deus mercaturae et deus viarum erat. Alii die Mercurium pro nuntio habebant. Mercurius animos mortuorum ad inferos ducebat. Statuae Mercurii in viis Italiae erant. In numero dearum errant Juno, Minerva et Diana. Juno erat regina dearum. Minerva dea sapientiae erat. Diana erat dea silvarum

3. Прочитайте та перекладіть речення. Дайте граматичний коментар.

Non progredi est regredi. 2. Hommis mens discendo alitur et cogitando. 3. Decorum est pro patria mori (Hor.). 4. Nulla aetas ad discendum sera est. 5. Ave, Caesar, morituri te saliiant! 6. Vincere scis, Han« nibal, victoria uti nescis. 7. Nil admirari. 8. Memento mori. 9. Hoc uno praestamus feris, quod colloquimur inter

nos et quod dicendo exprimere sensa posstimus (Cic.). 10. Dubitando ad veritatem pervenimus. 11. Do cendo discimus. 12. Quid mihi, putas, agendum est? 13. Modus vivendi. 14. Onus probandi. 15. Quod erat demonstrandum (Q. e. d.)

4. Визначте форми дієслів, перекладіть українською мовою:

Est, erat, erant, parabis, laudabam, salutaberis, ornabantur, capiebatur, valebunt, inveniebatur, habebamur, audientur.

5. Від яких латинських слів походять слова:

домінувати; нумерувати, мультиплікація; окуліст; крематорій, культ, скриня (також скрін), цитата, фатальний.

6. Провідмінійте словосполучення:

Oculus parvus (*маленьке око*), populus antiquus (*давній народ*), castra magna (*великий табір*).

7. Провідмінити подані дієслова в усіх часах системи інфекта (недоконаного виду) активного і пасивного стану:

Colere (*обробляти*), immolare (*приносити жертву*), capere (*брати*), munire (*укріплювати*).

Вивчити крилаті вислови:

O tempora, o mores! – *О, часи, о, звичаї!*

Vita brevis, ars longa est – *Життя коротке, мистецтво вічне.*

Homo ornat locum, non locus hominem – *Не місце прикрашає людину, а людина – місце.*

In vino veritas, in aqua sanitas – *Істина у вині, а здоров'я у воді.*

De mortuis aut bene, aut nihil – *про мертвих або добре або нічого.*

Littera scripta manet – *Написане залишається (рукописи не горять).*

Ut salutas, ita salutaberis – *Як вітаєшся, так вітатимуться і з тобою.*

Aurea mediocritas – *золота середина.*

Cum Deo! – *З Богом!*

Consuetudo est altera natura – *Звичка – інша натура.*

Практичне заняття № 10

Тема: III відміна іменників: приголосна група

Мета: повторити із здобувачами вищої освіти відомості про іменник в латинській мові, його загальну характеристику; наголосити на важливості виділення практичної основи з форми родового відмінка однини, ознайомити зі способом утворення іменників III відміни приголосної групи.

Ключові поняття: іменник, третя відміна, практична основа, закінчення, приголосна група.

План

1. Повторення відомостей про словниковий запис латинських іменників.
2. Закріплення відомостей про іменники I та II відміни.
3. Загальна характеристика іменників III відміни.
4. Особливості виділення практичної основи іменників III відміни.
5. Утворення іменників III відміни приголосної групи.

Література

Основна:

1. Лучканин С. М. Латинська юридична термінологія і фразеологія : навч. посіб./ С.М. Лучканин. – К.: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2014. – 148 с. (8,60 у. д. а.)
2. Сафроняк О., Волощук В., Волощук М. Латинська мова: підручник.-Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2015. 458 с

Додаткова:

1. Лучканин С. М. Латинська юридична термінологія і фразеологія : навч. посіб. К.: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2014. 148 с. (8,60 у. д. а.)
2. Сафроняк О., Волощук В., Волощук М. Латинська мова: підручник. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2015. 458 с.
3. Вацеба О. А., Олійник Л. Р. Lectura Latina : Навчальний посібник. Львів : Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2008. 200 с.
4. Лецькін М. О. Латинська мова : навчально-методичний посібник. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2005. 96 с.
5. Литвинов В. Д., Скорина Л. П. Латинська мова : підручник. К. : Вища школа, 1990. 247 с.

6. Оленич Р. М., Оленич І. Р., Чернюх Б. В. Латинська мова : Навч. посібн. Вид. 2-ге, виправл. і доповн. Львів : Світ, 2008. 472 с.
7. Сафроняк О. В., Чернюх Б. В. Латинський буквар. Львів : Світ, 1995. 120 с.
8. Скорина Л. П., Скорина О. А. Латинсько-український, українсько-латинський словник. К. : Обереги, 2004. 448 с.

Практичні завдання

1. Виділити (за словником) практичну основу іменників: drago, vox, rex, lex, merces, caput, carmen, legio, homo, miles.
2. **Провідміняти іменники в однині і множині:**
debitor, flos, nomen.
3. **Прочитати і перекласти речення. Дати граматичний коментар:**
Amicus Plato, sed magis amica veritas.
Errare humanum est, sed stultum est in errore perseverare.
Litteris et attributis.
Sine labore non erit panis in ore.
4. **Прочитати і перекласти текст**
Récita! — Читай вголос!

DE ROMOLO ET REMO ROMAE CONDITORIBUS

Titus Livius rerum scriptor Romanorum in libris suis, qui «Ab urbe condita» appellantur, fabulam de Romulo et Remo, a quibus Roma condita est, narrat. Fama est Numitorem Albae Longae regem ab Amulio, fratre suo, regno privatum esse. Amulius, fratri invidens, eius nepotes in flumine demergendos, matrem autem eorum in carcere custodiendam esse statuit, Sed regis ministri, quibus infantes in flumen proiciendi sunt, regi non parent et pueros parvulos in fluminis ripa ponunt. Turn lupa, quae forte ad flumen venit, pueros parvulos invenit et lacte suo nutrire coepit. Postea ei, a Faustulo, pastore regio, inventi, uxori eius educatum traditi sunt.

5. **Від яких латинських слів утворилися слова:**
Ланкастер, Манчестер, Ньюкасл, негативний; президент, президіум; кампанія, мода, спосіб, міра.

Вивчити крилаті вислови:

Tamdiu discendum est, quamdiu vivis – *Скільки живеш, стільки вчишся*

Doctrina est fructus radicis amare – *Солодкий плід гіркого кореня*

Homo doctus in se semper divitias habet – *Вчена людина завжди в собі*

багатство має

Divide et impera! – *Поділяй і володарюй*

Non scholae sed vitae discimus – *Ми вчимося не для школи, а для життя*

Mala herba cito crescit – *Погана трава швидко росте*

Sic transit gloria mundi – *Так минає слава світу*

Unum et idem – *одне й те ж саме*

Habent sua fata libelli – *Книжки мають свою долю*

In saecula saeculorum – *На віки вічні*

Практичне заняття № 11

Тема: **III відміна іменників: голосна та мішана групи**

***Мета:** повторити із здобувачами вищої освіти відомості про особливості іменників III відміни, ознайомити з особливостями словозміни іменників III відміни голосної та мішаної групи, наголосити на які відмінкові закінчення вони мають; вчитися на прикладах речень характеризувати латинські частини мови.*

***Ключові поняття:** іменник, третя відміна іменників, практична основа, закінчення, голосна група, мішана група.*

План

1. Актуалізація опорних знань про словниковий запис іменника, практичну основу іменників III відміни.
2. Повторення відомостей про іменники твердої групи та особливості їх відмінювання.
3. Особливості іменників м'якої групи III відміни іменників.
4. Особливості іменників мішаної групи III відміни іменників.

Література

Основна:

1. Лучканин С. М. Латинська юридична термінологія і фразеологія : навч. посіб. К.: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2014. 148 с. (8,60 у. д. а.)
2. Сафроняк О., Волощук В., Волощук М. Латинська мова: підручник. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2015. 458 с.

Додаткова:

1. Вацеба О. А., Олійник Л. Р. Lectura Latina : Навчальний посібник. Львів : Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2008. 200 с.
2. Лецкін М. О. Латинська мова : навчально-методичний посібник. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2005. 96 с.
3. Литвинов В. Д., Скорина Л. П. Латинська мова : підручник. К. : Вища школа, 1990. 247 с.
4. Оленич Р. М., Оленич І. Р., Чернюх Б. В. Латинська мова : Навч. посібн. Вид.

- 2-ге, виправл. і доповн. Львів : Світ, 2008. 472 с.
5. Сафроняк О. В., Чернюх Б. В. Латинський буквар. Львів : Світ, 1995. 120 с.
6. Скорина Л. П., Скорина О. А. Латинсько-український, українсько-латинський словник. К. : Обереги, 2004. 448 с.

Практичні завдання

- Вітворіть, використовуючи словник, форму *Nominativus singularis* іменників за формою *Genetivus singularis*: *ducis, lucis, vocis, legis, salutis, civitatis, laudis, pedis*.**
- Прочитайте речення латинською мовою, перекладіть. Охарактеризуйте частини мови.**

Leges Romanorum severae errant.
Civitati cum civitate semper concordia esse debet.
Germani reges ex nobilitate , duces ex virtute sumunt.
Plato poetas duces sapientiae vocabat.
- Від яких латинських слів походять слова: *герцог; пацифіст, популярний; трактор*.**
- Визначте відмінкові форми іменників і типи їх відмінювання: *Reges, vocum, hominum, animalia, parte, voce, civium, duces, partium, mari, Iovi*.**
- Прочитайте та перекладіть текст:**

De animalibus

Sunt multa genera animalium. Animalia vivunt et in terra, et in aqua, et in aere. Nam aliae bestiarum terrestres sunt, partim aquatiles, aliae quasi ancipites, in utraque sede viventes. Animalium marinorum maximus est cetus, delphinus – velocissimus. In regionibus Asiae et Africae terra marique rara exemplaria animalium habitant. Varias sunt formae et voces animalium, diversae facultates eorum. Homo quoque animal est, sed animal sociale. Ratione, lingua menteque cetera animalia ab homine superantur. Multa de animalibus proverbia scimus. Nonnulla eorum: melior est canis vivus leone mortuo; canis timidus vehementius latrat, quam mordet; e cantu avis

cognoscitur; aquilam volare doces; veris praenuntia venit hirundo; una hirundo non facit ver; elephantus non capit murem; aquila non captat muscas et cetera.

Вивчити крилаті вирази:

Dura lex, sed lex – Закон суворий, але це закон

Si vox est, canta! – Якщо у тебе є голос, співай!

Salus populi suprema lex est – Благо народу – вищий закон

Omnia mea mecum porto – Все своє ношу з собою

Repetitio est mater studiorum – Повторювати – значить навчатися

In optima forma – у найкращій формі

Nec plus ultra – до крайньої межі

Post scriptum – після написаного

Tempus fugit – Час летить

Cognosce te ipsum – Пізнай самого себе

Практичне заняття № 12

Тема: Прикметники III відміни. Дієприкметник теперішнього часу активного стану.

***Мета:** охарактеризувати особливості прикметників латинської мови; вивчити прикметники III відміни трьох, двох і одного закінчень, закріпити навичку читання граматичної інформації словникового запису; з'ясувати, як утворюються дієприкметники теперішнього часу активного стану; наголосити і враховувати при перекладі, що форми активного дієприкметника непритаманні українській мові; розвивати вміння та навички виділяти частини мови, характеризувати члени речення.*

***Ключові поняття:** прикметник, III відміна, дієприкметник, теперішній час, активний стан.*

План

1. Актуалізація опорних знань про граматичні форми прикметників I, II відмін.
2. Повторення відомостей про іменник I, II, III відміни.
3. Загальна характеристика прикметника III відміни.
4. Утворення дієприкметника теперішнього часу активного стану.

Література

Основна:

1. Лучканин С. М. Латинська юридична термінологія і фразеологія : навч. посіб. К.: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2014. 148 с. (8,60 у. д. а.)
2. Сафроняк О., Волощук В., Волощук М. Латинська мова: підручник. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2015. 458 с.

Додаткова:

1. Вацеба О. А., Олійник Л. Р. Lectura Latina : Навчальний посібник. Львів : Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2008. 200 с.
2. Лецькін М. О. Латинська мова : навчально-методичний посібник. Житомир : Вид-во ЖДУ 33м.. І. Франка, 2005. 96 с.
3. Литвинов В. Д., Скорина Л. П. Латинська мова : підручник. К. : Вища школа, 1990. 247 с.

4. Оленич Р. М., Оленич І. Р., Чернюх Б. В. Латинська мова : Навч. посібн. Вид. 2-ге, виправл. І доповн. Львів : Світ, 2008. 472 с.
5. Сафроняк О. В., Чернюх Б. В. Латинський буквар. Львів : Світ, 1995. 120 с.
6. Скорина Л. П., Скорина О. А. Латинсько-український, українсько-латинський словник. К. : Обереги, 2004. 448 с.

Практичні завдання

1. Перекладіть латинською мовою та узгодьте прикметники з іменниками I, II відмін:

червоне яблуко, синє небо, жовтий щит, чорна земля, біла квітка, синій птах.

2. Перекладіть латиною:

прапор України жовтий і блакитний, прапор Британії червоний, білий та синій, прапор Польщі червоний і білий, прапор Литви жовтий зелений і червоний.

3. Доберіть іменники до прикметників:

silvester, stris, stre; celer, is, e; brevis, e; gracilis, e; felix, (icis); simplex (icis).

4. Провідмініяйте словосполучення:

Miles fortis, vita brevis, exemplum simplex.

5. Утворіть форми Ablativus singularis et Genetivus pluralis від прикметників:

vetus, communis, acer, omnis, felix.

6. Провідмініяйте латинські словосполучення, використовуючи зразок, і перекладіть їх українською мовою:

is homo felix; hoc tempus breve, omne initium difficile.

6. Утворіть дієприкметники теперішнього часу активного стану:

Moveo, 2

Monstro, 1

Scribe, 3

Lego, 3

Venio 4.

7. Дайте граматичний коментар до висловів та перекладіть українською мовою:

Sero venientibus ossa. O tempora, o mores! Vere adveniente. Audientes. Sapienti sat. Omnia mutantur. Multi flores hominibus utiles sunt.

Terra communis est possessio omnium laborantium. O nomen dulce libertatis!

Nominativus et vocativus pluralis primae declinationis similis est genetivo et dativo singularis.

Вивчити крилаті вислови:

Domus propria est domus optima – Власний дім – найкращий дім

Scio me nihil scire – Я знаю, що я нічого не знаю

Veni, vidi, vici – прийшов, побачив, переміг

Vivere est cogitare – Жити – значить мислити

Vivere est militare – Жити – значить боротися

Quo vadis? – Куди йдеш?

Quails rex, tales grex – Який цар, такий натовп.

Periculum in mora – Небезпека в зволіканні.

Perpetuum mobile – вічний двигун

Post scriptum – після написаного.

Pecunia non olet – гроші не пахнуть

Практичне заняття № 13

Тема: **Ступені порівняння прикметників і прислівників.**

***Мета:** охарактеризувати граматичні ознаки прикметника і прислівника латинської мови; з'ясувати, як утворюються ступені порівняння прикметників і прислівників; розвивати вміння та навички виділяти частини мови, характеризувати члени речення.*

***Ключові поняття:** прикметник, прислівник, ступені порівняння? суплетивізм*

План

1. Прикметники I, II та III відмін.
2. Вищий ступінь порівняння прикметників.
3. Найвищий ступінь порівняння прикметників.
4. Суплетивізм в утворенні ступенів порівняння прикметників.
5. Аналітичні форми ступенів порівняння.

Література

Основна:

7. Лучканин С. М. Латинська юридична термінологія і фразеологія : навч. посіб. К.: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2014. 148 с. (8,60 у. д. а.)
8. Сафроняк О., Волощук В., Волощук М. Латинська мова: підручник. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2015. 458 с.

Додаткова:

9. Вацеба О. А., Олійник Л. Р. Lectura Latina : Навчальний посібник. Львів : Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2008. 200 с.
10. Лецькін М. О. Латинська мова : навчально-методичний посібник. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2005. 96 с.
11. Литвинов В. Д., Скорина Л. П. Латинська мова : підручник. К. : Вища школа, 1990. 247 с.
12. Оленич Р. М., Оленич І. Р., Чернюх Б. В. Латинська мова : Навч. посібн. Вид. 2-ге, виправл. і доповн. Львів : Світ, 2008. 472 с.
13. Сафроняк О. В., Чернюх Б. В. Латинський буквар. Львів : Світ, 1995. 120 с.
14. Скорина Л. П., Скорина О. А. Латинсько-український, українсько-латинський словник. К. : Обереги, 2004. 448 с.

Практичні завдання

1. Провідмініяйте словосполучення:

mens celeris, casus similis, via brevior.

2. Перекладіть словосполучення українською мовою:

iter longius, opus facillimum, tempus utilissimum, animus optimus, pugna acerrima.

3. Утворіть вищий і найвищий ступені порівняння від прикметників і прислівників:

Dulcis, gravis, saepe, altus, pulcher, novus, multis, bonus, parvus.

4. Прочитайте і перекладіть, дайте граматичний коментар:

Bona opinio hominum tutior pecunia est. Novissima verba. O mater puichra, filia pulchrior! Voluntas populi suprema lex est. Da locum melioribus!

5. Прочитайте і перекладіть:

1. Vita brevis, ars longa (Hippocrates), 2. Omnis ars naturae imitatio est. 3. Fortem fortuna adiuvat. 4. Sapienti sat. 5. Pares cum paribus veiēre proverbio facile congregantur. 6. Sero venientibus ossa. 7. Non omnia possumus omnes. 8. Gallia est omnis divisa in partes tres (Caesar). 9. Latrante uno latrat statim et alter canis. 10. Homo sapiens. 11. Fac simile. 12. Omnia mea mecum porto. 13. Persis appropinquant tibus Lacedaemonii Thermopylae occupaverunt. 14. Alienos agros irrigas tuis sitientibus. 15. Te, dulcis coniunx, te sol(o) in Ht5re secum, Te veniente die, te, decedente canebat.

6. Прочитайте і перекладіть текст:

Récita! — Читай вголос!

De malo Discordiae fabula

Cum ad nuptias Pelei dei plurimi convenissent et Discordiam deam secum non admisissent, irata ilia malum aureum iecit, in quo scriptum erat: «Hoc est donum deae pulcherrimae». Hinc iurgium ortum est inter Iunonem et Minervam et Venerem, cum sibi quaeque malum postularet. Litigantes illas Iuppiter misit ad-Paridem, qui Venerem forma Iunoni Minervaeque praestare iudicavit. Haec fuit causa belli Troiani multorumque malorum.

Вивчити крилаті вислови:

Historia est magistra vitae est – *Історія – вчителька життя.*

Tabula rasa – *чиста дошка.*

Docendo discimus – *Навчаючи інших, навчаємось самі.*

Ex libris – *з книг.*

Lapsus calami – *описка.*

Lapsus linguae – *обмовка.*

Lege artis – *майстерно.*

Ultima ratio – *останній аргумент.*

Ne varietur – *змінам не підлягає.*

Практичне заняття № 14

Тема: Основні форми дієслова. Минулий час доконаного виду дійсного способу активного стану.

***Мета:** охарактеризувати дієслово латинської мови як частину мови та основні форми дієслова в латинській мові; з'ясувати, як утворюється минулий час доконаного виду дійсного способу активного стану; розвивати вміння та навички виділяти частини мови, характеризувати члени речення.*

***Ключові поняття:** дієслово, форма дієслова, минулий час, доконаний вид, дійсний спосіб, активний стан.*

План

1. Основні форми дієслова
2. Словниковий запис латинського дієслова.
3. Основа перфекта..
4. Утворення минулого часу доконаного виду дійсного способу активного стану.

Література

Основна:

1. Лучканин С. М. Латинська юридична термінологія і фразеологія : навч. посіб. К.: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2014. 148 с. (8,60 у. д. а.)
2. Сафроняк О., Волощук В., Волощук М. Латинська мова: підручник. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2015. 458 с.

Додаткова:

1. Вацеба О. А., Олійник Л. Р. Lectura Latina : Навчальний посібник. Львів : Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2008. 200 с.
3. Лецькін М. О. Латинська мова : навчально-методичний посібник. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2005. 96 с.
4. Литвинов В. Д., Скорина Л. П. Латинська мова : підручник. К. : Вища школа, 1990. 247 с.
5. Оленич Р. М., Оленич І. Р., Чернюх Б. В. Латинська мова : Навч. посібн. Вид. 2-ге, виправл. і доповн. Львів : Світ, 2008. 472 с.
6. Сафроняк О. В., Чернюх Б. В. Латинський буквар. Львів : Світ, 1995. 120 с.
7. Скорина Л. П., Скорина О. А. Латинсько-український, українсько-

Практичні завдання

1. Прочитайте речення, перекладіть українською мовою:

Abiit non obiit. Catilina iuventute mala facinora edocuit. Consilia Catilinae scelerata fuerunt. Linguam caninam comedi. Mercurius imperio Iovis advolavit.

2. Визначте форми поданих дієслів:

intravit, fuerunt, dixit, venit, interrogavit, veni, vidi.

3. Утворіть чотири основні форми від дієслів:

constituo (3), recuso (1), respondeo (2), audio (4).

4. Прочитайте та перекладіть текст:

Récita! — Читай вголос!

Theseus et Minotaurus

Ariadna Theseum in notum Labyrinthum inducit, longum filum dat et dicit: “Tene filum, ex Labyrintho te educet. Nunc propera! Minotaurum audio. Minotauro fortiter resiste et clara erit victoria tua. Vince et serva vita juvenum Graecorum”. Theseus, ut intrat Labyrinthum, alligat filum ad protam, itaque certam viam in vasto aedificio servat. Theseus cum Minotauro gladio nec sine magno periculo pugnat. Denique Minotaurum feliciter superat et postea juvenes Graeciae servat. Deinde cum Ariadna insulam Cretam relinquit et in Graeciam navigat.

Вивчити крилаті вислови:

Amicus Plato, sed magis amica veritas est – *Платон – мій друг, але істина дорожча*

Barba non facit philosophum – *Борода ще не робить з тебе філософа*

Contra bonos mores – *аморально*

Gratias ago – *дякую*

Mea culpa – *моя провина*

Carpe momentum – *лови мить*

Vae victis! – *Горе переможеним!*

Mala herba cito crescit – *Погана трава швидко росте*

Audacio pro muro habetur – *Відвага замість муру*

Практичне заняття № 15

Тема: **Умовний спосіб латинських дієслів.**

Мета: охарактеризувати умовний спосіб дієслова латинської мови та його утворення; розвивати вміння та навички виділяти частини мови, характеризувати члени речення.

Ключові поняття: дієслово, форма дієслова, способи, умовний спосіб.

План

1. Граматичні форми умовного способу.
2. Значення та вживання форм умовного способу тереіішнього часу.
3. Особливості перекладу українською мовою

Література

Основна:

1. Лучканин С. М. Латинська юридична термінологія і фразеологія : навч. посіб. К.: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2014. 148 с. (8,60 у. д. а.)
2. Сафроняк О., Волощук В., Волощук М. Латинська мова: підручник. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2015. 458 с.

Додаткова:

1. Вацеба О. А., Олійник Л. Р. Lectura Latina : Навчальний посібник. Львів : Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2008. 200 с.
2. Лецкін М. О. Латинська мова : навчально-методичний посібник. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2005. 96 с.
3. Литвинов В. Д., Скорина Л. П. Латинська мова : підручник. К. : Вища школа, 1990. 247 с.
4. Оленич Р. М., Оленич І. Р., Чернюх Б. В. Латинська мова : Навч. посібн. Вид. 2-ге, виправл. і доповн. Львів : Світ, 2008. 472 с.
5. Сафроняк О. В., Чернюх Б. В. Латинський буквар. Львів : Світ, 1995. 120 с.
6. корина Л. П., Скорина О. А. Латинсько-український, українсько-

Практичні завдання

1. Зробіть морфологічний аналіз дієслів та перекладіть їх українською мовою:

Agas, amemus, dicatur, vivamus, respondeant, faciant, gaudeamus.

2. Провідміняти в Praesens et imperfectum coniunctivi activi et passivi дієслова:

Accusare (звинувачувати), agere (робити), habere (мати), scribere (писати).

3. Прочитайте речення та перекладіть українською мовою:

1. Edimus, ut vivamus, non vivimus, ut edamus. 2. Unum habemus os, duas autem aures, ut plus audiamus, minus dicamus. 3. Legem brevem esse oportet, ut ab imperitis facile teneatur. 4. Leonidas, rex Lacedaemoniorum, ante pugnam milites monuit, ut gloriam patriae memoria tenerent. 5. Xerxes, rex Persarum, ut Lacedaemonii arma tradērent, postulavit. Turn Leonidas: «Veni, – inquit, – et cape». 6. Spectattim veniunt, veniunt, spectentur ut ipsae (Ovidius).

4. Визначте типи речень та поставте закінчення:

1. Rogo te, ut ad me veni... (venire). 2. Amicus meus me rogavit, ut ad se veni... (venire). 3. Nolo esse laudator, ne adulator vide... (videri). 4. Legati missi sunt, ut pacem pet... (petere). 5. Legati missi sunt ad pacem pet... (petere). 6. Legati missi sunt pacis pet... (petere) causa. 7. Legati missi sunt pacem pet... (petere).

Вивчити крилаті вислови:

Aut Caesar, aut nihil – або Цезар, або ніщо; або пан або пропав

Deus ex machina – бог з машини (несподівана розв'язка)

Manus manum lavat – рука руку мие

Post scriptum (P.S.) – , після написаного

Si vis pacem, para bellum – Хочеш миру, готуйся до війни

Summa summarum – підсумок

Nihil habeo, nihil curo – Нічого не маю, ні про що не пікуюся

Quod licet Iovi, non licet bovi – Що дозволено Юпітеру, не дозволено бикові

De lingua stulta veniunt incommode multa – Від дурного язика буває багато незручностей. Язик мій – ворог мій

Практичне заняття № 16

Тема: **Четверта відміна іменників.**

***Мета:** практично закріпити знання основних категорій іменника латинської мови, з'ясувати особливості четвертої відміни іменників; розвивати вміння та навички виділяти частини мови у тексті за граматичними ознаками, характеризувати члени речення.*

***Ключові поняття:** іменник, категорії, відміни, четверта відміна.*

План

1. Особливості іменників четвертої відміни.
2. Словозміна іменників четвертої відміни.
3. Узгодження іменників 4 відміни з прикметниками й займенниками.
4. Аналіз словосполучень та речень.

Література

Основна:

1. Лучканин С. М. Латинська юридична термінологія і фразеологія : навч. посіб. К.: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2014. 148 с. (8,60 у. д. а.)
2. Сафроняк О., Волощук В., Волощук М. Латинська мова: підручник. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2015. 458 с.

Додаткова:

1. Вацеба О. А., Олійник Л. Р. Lectura Latina : Навчальний посібник. Львів : Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2008. 200 с.
2. Лецькін М. О. Латинська мова : навчально-методичний посібник. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2005. 96 с.
3. Литвинов В. Д., Скорина Л. П. Латинська мова : підручник. К. : Вища школа, 1990. 247 с.
4. Оленич Р. М., Оленич І. Р., Чернюх Б. В. Латинська мова : Навч. посібн. Вид. 2-ге, виправл. і доповн. Львів : Світ, 2008. 472 с.
5. Сафроняк О. В., Чернюх Б. В. Латинський буквар. Львів : Світ, 1995. 120 с.
6. Скорина Л. П., Скорина О. А. Латинсько-український, українсько-латинський словник. К. : Обереги, 2004. 448 с.

Практичні завдання

1. Прочитайте і перекладіть українською мовою:

A casu, ad casum. Dominus magna, magna cura. Domus propria – domus optima.
E cantu dignoscitur avis. Horribile auditu. Horribile dictu. Lapsus calami.

2. Утворіть іменники четвертої відміни від дієслів:

agree, audire, videre, servire, exercere, cadere.

3. Провідмінійте словосполучення:

domus natalis, exercitus Romanus, cornu magnum.

4. За формою Ablativus singularis, з'ясуйте основу та відміну іменника:

Victoria, periculo, consule, mali, soli, manu.

Вивчити крилаті вислови:

Non est fumus absque igne – *Немає диму без вогню.*

Qui scribit, bis legit – *Хто пише – двічі читає.*

Aut disce, aut discide! – *Або вчися, або йди!*

Persona grata – *особа бажана.*

Persona non grata – *особа небажана.*

Errrare humanum est – *Людина може помилятися.*

Elefantum ex musca facis – *Робити з мухи слона.*

Verba et voces – *Слова і гоолос (пусті, порожні слова).*

A posteriori – *з наступного, виходячи з результатів.*

A priori – *заздалегідь, без досвіду, без перевірки.*

Практичне заняття № 17

Тема: П'ята відміна іменників.

Мета: практично закріпити знання основних категорій іменника латинської мови, з'ясувати особливості п'ятої відміни іменників; розвивати вміння та навички виділяти частини мови у тексті за граматичними ознаками, характеризувати члени речення.

Ключові поняття: іменник, категорії, відміни, п'ята відміна.

План

1. Особливості іменників п'ятої відміни.
2. Словозміна іменників п'ятої відміни.
3. Узгодження іменників п'ятої відміни з прикметниками й займенниками.
4. Аналіз словосполучень та речень.

Література

Основна:

1. Лучканин С. М. Латинська юридична термінологія і фразеологія : навч. посіб. К.: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2014. 148 с. (8,60 у. д. а.)
2. Сафроняк О., Волощук В., Волощук М. Латинська мова: підручник. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2015. 458 с.

Додаткова:

1. Вацеба О. А., Олійник Л. Р. Lectura Latina : Навчальний посібник. Львів : Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2008. 200 с.
2. Лецькін М. О. Латинська мова : навчально-методичний посібник. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2005. 96 с.
3. Литвинов В. Д., Скорина Л. П. Латинська мова : підручник. К. : Вища школа, 1990. 247 с.
4. Оленич Р. М., Оленич І. Р., Чернюх Б. В. Латинська мова : Навч. посібн. Вид. 2-ге, виправл. і доповн. Львів : Світ, 2008. 472 с.
5. Сафроняк О. В., Чернюх Б. В. Латинський буквар. Львів : Світ, 1995. 120 с.
6. Скорина Л. П., Скорина О. А. Латинсько-український, українсько-латинський словник. К. : Обереги, 2004. 448 с.

Практичні завдання

1. Прочитайте і перекладіть, дайте граматичний коментар:

Fecit deos primum timor. Homerus multis annis ante Romulum fuit. Mercurius imperio Iovis advolavit. Sic fata tulere. Roma patrem patriae Ciceronem dixit.

2. Провідміняйте словосполучення:

res utilis, dies longus, spes bona.

3. Визначте відмінок і число іменників. Поставте їх у початкову форму.

ad casum, e cantu, rem, rei, in rebus, dies, in diem, casus, casibus.

4. Визначте, від яких латинських слів походять слова:

магістр, мода, пацифіст, патріот, президія, оратор, лектор, візит, оптимізм, раритет.

5. Прочитайте і перекладіть

1. Rerum omnium magister usus dicitur. 2. Amicus verus amore, more, ore, re cognoscitur. 3. Principes mortales, res publica aeterna. 4. Nil agenti dies longus esse dicitur. 5. Carpe diem (H oratus). 6. Dies diem docet. 7. Nulla dies sine linea. 8. Cum Galli Clusium oppidum Romanis socium obsiderent, Roma legati missi sunt, qui illos monerent, ut obsidionem solverent. 9. Sunt rebus novis nova ponenda nomina. 10. Ut ad cursum equus, ad arandum bos, ad indagandum canis, sic homo ad duas res, ad intelligendum et agendum natus est. 11. Est modus in rebus, sunt certi denique fines (Horatius) . 12. Felix, qui potuit rerum cognoscere causas, Atque metus omnes et inexorabile fatum Subiecit pedibus strepitumque (e) Acherontis avari. Fortunatus et ille, deos qui novit agrestes Panaque Silvanumque senem nymphasque sorores (Vergilius. Georgica, II, 490—494).

Вивчити крилаті вислови:

Argumenta falsa – *фіктивні докази*

Exemplum docet – *Приклад вчить*

Asinus asinorum – *Вісюк вісюком*

Dicere non est facere – *Сказати не значить зробити*

Casus belli – *привід для війни*

Cum tacent, clamant! – *Коли мовчать, кричать!*

Si taces, consentis – *Якщо мовчиш, значить погоджуєшся*

Nihil semper florat – *Ніщо не цвіте нескінченно*

Inter arma tacent musae – *На війні (серед зброї) музи мовчать*

Практичні заняття № 18–19

Тема: **Числівник: кількісні й порядкові числівники.**

***Мета:** охарактеризувати числівник латинської мови як частину мови; ознайомити з основними категоріями числівника в латинській мові; з'ясувати способи утворення кількісних та порядкових числівників; розвивати вміння та навички написання чисел з використанням латинських літер, розвивати вміння та навички виділяти частини мови для адекватного перекладу, характеризувати члени речення.*

***Ключові поняття:** числівник, категорії, кількісні числівники, порядкові числівники, розділові та прислівникові числівники.*

План

1. Характеристика числівника як частини мови.
2. Розряди числівників.
3. Основні категорії числівника.
4. Літери, які позначають числа.
5. Числівники першого десятка.
6. Числівники другого десятка.
7. Написання та вимова десятків.
8. Написання та вимова сотень.
9. Складні та похідні числівники.
10. Написання великих чисел.
11. Відмінювання числівників.
12. Узгодження числівників з іменниками.
13. Позначення днів місяця та переведення римських дат на сучасні.

Література

Основна:

1. Лучканин С. М. Латинська юридична термінологія і фразеологія : навч. посіб. К.: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2014. 148 с. (8,60 у. д. а.)
2. Сафроняк О., Волощук В., Волощук М. Латинська мова: підручник. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2015. 458 с.

Додаткова:

1. Вацеба О. А., Олійник Л. Р. Lectura Latina : Навчальний посібник. Львів :

Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2008. 200 с.

2. Лецькін М. О. Латинська мова : навчально-методичний посібник. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2005. 96 с.

3. Литвинов В. Д., Скорина Л. П. Латинська мова : підручник. К. : Вища школа, 1990. 247 с.

4. Оленич Р. М., Оленич І. Р., Чернюх Б. В. Латинська мова : Навч. посібн. Вид. 2-ге, виправл. і доповн. Львів : Світ, 2008. 472 с.

5. Сафроняк О. В., Чернюх Б. В. Латинський буквар. Львів : Світ, 1995. 120 с.

6. Скорина Л. П., Скорина О. А. Латинсько-український, українсько-латинський словник. К. : Обереги, 2004. 448 с.

Практичні завдання

1. Напишіть латинськими літерами числа:

555, 666, 444, 888.

2. Прочитайте напам'ять числа першого десятка. Наведіть англійські, німецькі (французькі) відповідники.

3. Напишіть латинськими літерами і прочитайте числа:

18, 19, 20, 28, 29, 38, 39, 48, 49, 58, 59, 68, 69, 78, 79, 88, 89, 98, 99, 100 як кількісні, порядкові, розділові й прислівникові числівники.

4. Утворіть та напишіть латинськими літерами числівники другого десятка.

5. Утворіть та напишіть латинськими літерами числівники, що позначають десятки.

6. Утворіть та напишіть латинськими літерами числівники на позначення сотень.

7. Провідмінійте словосполучення і перекладіть українською мовою:
tria tempora, duae urbus, unus passus.

8. Визначте відмінок і число числівників:

sexto, uno, primus, tertium, millesimo.

9. Напишіть словами латинські порядкові числівники:

тринадцятий, двадцять дев'ятий, сорок восьмий, п'ятсот шістдесят перший, сто двадцять третій.

10. Перекладіть латинські словосполучення:

mille cives, tria millia civium, unus civis, quinque ex civibus, decem cives.

11. Напишіть латинськими літерами і прочитайте роки життя Леонардо да Вінчі, Вольфганга Амадея Моцарта, Богдана Хмельницького, Миколи Лисенка, Івана Котляревського, Тараса Шевченка, Івана Франка, Василя Стуса.

12. Напишіть латинськими літерами та прочитайте дату власного Дня народження та(за бажанням) близьких людей чи історичних осіб

13. Прочитайте і перекладіть українською мовою:

Unus verbi damna grandia ferre. Una hirundo non facit ver. Asinus Buridani inter duo prata. Doctrina multiplex, veritas una. Hora octava. Tres faciunt collegium. Qui scribit, bis legit. Opinion multiplex, patria una. Quod uni dixeris, omnibus dixeris. Vox unibus, vox nullius. Bis bina sunt quattor.

14. Індивідуальне завдання: Підготуйте повідомлення з цікавими фактами про латинські числівники, латинське літочислення, римський календар.

Вивчити крилаті вислови:

Homo homini amicus est – людина людині друг

Quot capita, tot sententiae – Скільки голів, стільки й думок

Omne initium difficile est – Кожний початок важкий

Fortes fortuna adjuvat – Смільвим доля допомагає

Timeo Danaos et dona ferentes – Боюся данайців, навіть коли дари приносять

Arbor mala, mala mala – Погане дерево і погані його плоди

Usus magister optimus est – Практика – найкращий вчитель

Eruditio aspera optima est – Суворе навчання найкраще

Практичне заняття № 20

Тема: Підсумкова модульна контрольна робота.

Мета: повторити і закріпити відомості про особливості латинської іменної й дієслівної морфології; повторити, утворення синтаксичних конструкцій латинської мови; розвивати уміння та навички перекладу латинських граматичних форм; логічного мислення, вміння використовувати лінгвістичну ерудицію.

Ключові поняття: морфологія іменна, морфологія дієслівна, переклад лексики та граматичних форм.

План

Підсумкова модульна контрольна робота

Література

Основна:

1. Лучканин С. М. Латинська юридична термінологія і фразеологія : навч. посіб. К.: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2014. 148 с. (8,60 у. д. а.)
2. Сафроняк О., Волощук В., Волощук М. Латинська мова: підручник. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2015. 458 с.

Додаткова:

1. Вацеба О. А., Олійник Л. Р. Lectura Latina : Навчальний посібник. Львів : Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2008. 200 с.
2. Лецькін М. О. Латинська мова : навчально-методичний посібник. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2005. 96 с.
3. Литвинов В. Д., Скорина Л. П. Латинська мова : підручник. К. : Вища школа, 1990. 247 с.
4. Оленич Р. М., Оленич І. Р., Чернюх Б. В. Латинська мова : Навч. посібн. Вид. 2-ге, виправл. і доповн. Львів : Світ, 2008. 472 с.
5. Сафроняк О. В., Чернюх Б. В. Латинський буквар. Львів : Світ, 1995. 120 с.
6. Скорина Л. П., Скорина О. А. Латинсько-український, українсько-латинський словник. К. : Обереги, 2004. 448 с.

Модульна контрольна робота

Варіант I

1. Провідмініяйте у формах S. et Pl.:

Arena nigra; acveductus altus; scutum aureum.

2. Перекладіть:

a. Formica parva, ae, f.: малій мурашці, малих мурашок;

в. puer citus, eri, m.: о швидкий хлопчику! швидкими хлопчиками;

с. bell um long um, i, n.: довгих воєн: довгій війні.

3. Узгодьте прикметники: magnus, a, um – великий, antiquus, a, um – давній, a, e, meus, a, um – мій, моя, моє з іменниками: asinus, i, m – віслук; propra, ae, f – власність, imperium, n – влада, імперія.

4. Утворіть форми Imperativus et Imperativus negativus S. et Pl. від дієслів:

orno (orna re) – прикрашати; doceo (doce re) – навчати; credo (crede re) – вірити; venio (veni re) – приходити.

5. Продієвідмініяйте дієслова в особових формах S. et Pl. Praesens indicativi activi et Praesens indicativi passivi:

Volo (vola re); volvo (volvere).

6. Перекладіть:

Ви прикрашаєте – Я навчаю –

Їх прикрашають – Ти віриш –

Мене навчають – Ми приходимо –

7. Замініть активну конструкцію пасивною: Fluvius terram irrigat.

8. Продієвідмініяйте дієслова в особових формах S. et Pl. Perfectum indicativi activi:

Volo (vola re); volvo (volvere);

9. Напишіть латинськими літерами числа: 37, 61, 86. 356, 861, 2014, 1861.

Модульна контрольна робота

Варіант II

1. Провідмініяйте у формах S. et Pl.:

Amphora antiqua; vir doctus; responsum citum.

a. schola privata, ae, f.: у приватній школі, приватних шкіл –

в. anulus alienus, i, m.(відсутній) чужий перстень, чужими перснями;

с. pactum occultum, i, n. таємного договору, таємних договорів.

2. Узгодьте прикметники magnus,a,um – великий, albus,a,um – білий, poster,a,um – наш з іменниками: gaudia,ae,f – радість, gallina, ae,f – курка, fatum,i,n – доля.

3. Утворіть форми Imperativus et Imperativus negativus S. et Pl. від дієслів:

nego (negare) – заперечувати; luceo (luce re) – світити; ludo (ludere) – гратися; redio (redire) – повертатися.

4. Продієвідмініяйте дієслова в особових формах S. et Pl. Praesens indicativi activi et Praesens indicativi passivi:

irriigo (irrigare); mitto (mittere).

5. Перекладіть:

Ми заперечуємо –

Я повертаюсь –

Мене заперечують –

їх повертають –

Вони світять –

Він грається –

Тебе світять –

Вами граються –

6. Замініть активну конструкцію пасивною: Misericordia vitam ornat.

7. Продієвідмініяйте дієслова в особових формах S. et Pl. Perfectum indicativi activi:

irriigo (irrigare); mitto (mittere);

8. Напишіть латинськими літерами числа: 45, 69. 88. 174, 803, 1735, 2006.

Перелік питань до заліку

1. Походження та періодизація латинської мови.
2. Графіка. Абетка.
3. Фонетична будова латинської мови.
4. Система вокалізму.
5. Система консонантизму.
6. Наголос.
7. Вимова диграфів, дифтонгів, буквосполучень.
8. Граматичні категорії іменника.
9. Перша відміна іменника.
10. Друга відміна іменника.
11. Особливості вживання відмінків.
12. Відмінювання іменників і прикметників I, II відмін.
13. Іменники третьої відміни.
14. Прикметники III відміни.
15. Дієприслівник теперішнього часу активного стану.
16. Четверта відміна іменників.
17. П'ята відміна іменників.
18. Прийменники в латинській мові.
19. Займенники в латинській мові.
20. Ступені порівняння прикметників у латинській мові.
21. Ступені порівняння прислівників у латинській мові.
22. Суплетивні ступені порівняння прикметників і прислівників.
23. Категорії латинського дієслова.
24. Дієвідміни латинського дієслова.
25. Презентна основа латинського дієслова.
26. Наказовий спосіб латинських дієслів.
27. Теперішній час дійсного способу активного стану.
28. Теперішній час дійсного способу пасивного стану.
29. Заміна активних граматичних конструкцій на пасивні.
30. Минулий час недоконаного виду дійсного способу активного стану.
31. Майбутній час (перший) дійсного способу активного стану.
32. Основні форми дієслова.
33. Часи системи перфекта.
34. Минулий час доконаного виду дійсного способу активного стану.
35. Давноминулий час дійсного способу активного стану.

36. Майбутній час (другий) доконаного виду дійсного способу активного стану.
37. Умовний спосіб у системі латинських дієслів.
38. Числівники у латинській мові.
39. Особливості відмінювання числівників в латинській мові.
40. Синтаксис латинського речення.

Рекомендована література до курсу:

Основна:

1. Лучканин С. М. Латинська юридична термінологія і фразеологія : навч. посіб. К.: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2014. 148 с. (8,60 у. д. а.)
2. Сафроняк О., Волощук В., Волощук М. Латинська мова: підручник. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2015. 458 с.

Додаткова:

1. Вацеба О. А., Олійник Л. Р. Lectura Latina : Навчальний посібник. Львів : Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2008. 200 с.
2. Лецкін М. О. Латинська мова : навчально-методичний посібник. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2005. 96 с.
3. Литвинов В. Д., Скорина Л. П. Латинська мова : підручник. К. : Вища школа, 1990. 247 с.
4. Оленич Р. М., Оленич І. Р., Чернюх Б. В. Латинська мова : Навч. посібн. Вид. 2-ге, виправл. і доповн. Львів : Світ, 2008. 472 с.
5. Сафроняк О. В., Чернюх Б. В. Латинський буквар. Львів : Світ, 1995. 120 с.
6. Скорина Л. П., Скорина О. А. Латинсько-український, українсько-латинський словник. К. : Обереги, 2004. 448 с.

Інтернет ресурси:

1. Сайт Linfua aeterna URL : <http://linguaeterna.com/ua/site.php>.
2. Nuntii Latini URL: <https://areena.yle.fi/audio/1-2313077>.
3. Лучканин С. М. Латинські сентенції з історико-літературним коментарем URL : <https://docplayer.net/61339191-S-m-luchkanin-latinski-sentenciyi-krilati-latinski-vislovi-i-istoriko-literaturnim-komentarem.html>

Сентенції та тексти, рекомендовані до вивчення напам'ять

I Ave, María, grátia pléna;
Dóminus técum:
benedícta tu in muliéribus,
et benedíctus frúctus véntris túi, Iésus.
Sáncta María, Máter Déi,
óra pro nóbis peccatóribus,
nunc et in hóra mórtis nóstrae.
Ámen.

*Радій, Маріє, благодаті сповнена,
Господь з Тобою:
благословенна ти (по)між жонами
і благословен плід чрева твого, Ісус.
свята Маріє, Матір Божя,
молися за нас грішних
нині і в час смерті нашої.
Амін*

II Pater noster, qui es in caelis,
sanctificētur nomen tuum.
Adveniat regnum tuum.
Fiat voluntas tua,
sicut in caelo, et in terrā.
Panem nostrum quotidiānum da nobis hodie,
et dimitte nobis debíta nostra,
sicut et nos dimittimus debitoribus nostris.
Et ne nos indūcas in tentatiōnem,
sed libēra nos a malo.
Amen.

III *Quintus Horatius Flaccus*
AD MELPOMENEN

Exegi monument(um) aere perennius
Regalique situ pyramid(um) altius
Quod non imber edax, non Aquil(o) impotens
Possit diruer(e) aut innumerabilis

Annorum series et fuga temporum.
Non omnis moriar, multaque pars mei
Vitabit Libitin(am): usqu(e) ego posreta
Creascam laude recens, dum Capitolium

Scandet cum tacita virgane pontifex.
Dicar, qua violens obstrepit Aufidus
Et qua pauper aquae Daunus agrestium
Regnavit populor(um), ex humili potens

Princeps Aeoleum carmen ad Italos
Deduxisse modos. Sume superbiam
Quasitam meritis et mihi Delphica
Lauro cinge volens, Melpomene, comam.

GAUDEAMUS

Gaudeamus igitur,
Juvenes dum sumus!
Post jucundam juventutem,
Post molestam senectutem
Nos habebit humus!

Ubi sunt, qui ante nos
In mundo fuere?
Vadite ad superos,
Transeas ad inferos
Hos si vis videre!

Vita nostra brevis est,
Brevi finietur.
Venit mors velociter,
Rapit nos atrociter,
Nemini parcetur!

Vivat Academia!
Vivant professores!
Vivat membrum quodlibet!
Vivant membra quaelibet!
Semper sint in flore!

Vivant omnes virgines
Graciles, formosae!
Vivant et mulieres
Tenerae, amabiles,
Bonaе, laboriosae!

Vivat et res publica
Et qui illam regunt!
Vivat nostra civitas,
Maecenatum caritas,
Qui nos hic protegunt!

Pereat tristitia,
Pereant dolores!
Pereat diabolus,
Quivis antiburschius
Atque irrisores!

Sententiae

1. Ibi victoria, ubi Concordia. – *Де мир, там злагода.*
2. Experientia est optima magistra. – *Досвід – найкращий вчитель.*
3. Otium post negotium. – *Відпочинок після праці.*
4. Scientia potentia est. – *Знання – сила.*
5. Citius, altius, fortius! – *Швидше! Вище! Сильніше!*
6. Ad Kalendas Graecas – *(До грецьких Календ = ніколи.*
7. Nota Bene – *(Зауваж добре) = запам'ятай, зважай.*
8. Habent sua fata libelli – *І книжечки мають свою долю.*
9. Barba crescit, caput nescit – *Борода росте, голова не знає.*
10. Tertium non datur – *Третього не дано.*
11. Festina lente! – *Поспішай повільно.*
12. Epistula non erubescit. – *Папір не червоніє.*
13. Vivere est cogitare. – *Жити – означає мислити.*
14. Bis dat, qui cito dat. – *Двічі дає хто швидко дає.*
15. Qui scusuibit, bis legit. – *Хто пише – двічі читає.*
16. Aquila non captat muscas. – *Орел не ловить мух.*
17. Qui quaerit, reperit. – *Хто шукає, той завжди знайде.*
18. Ignorantia non est argumentum. – *Незнання не доказ.*
19. Cogito ergo sum. – *Я мислю, отже я існую (Декарт).*
20. Dum spiro spero. – *Доки дихаю, сподіваюся.*
21. Lupus non mordet lupum – *Вовк вовка не кусає*
22. Aut cum scuto, aut in scuto – *Зі щитом або на щиті*
23. Curriculum vitae – *(плин життя) біографія*
24. Causa causarum – *основна причина*
25. Ad litteram – *дослівно*
26. Ad exemplum – *за зразком*
27. Anno Domini – *(року Божого) від Різдва Христового*
28. Et cetera – *і так далі*
29. Rara avis – *рідкісний птах*
30. Memento mori – *пам'ятай про смерть*
31. Homo homini amicus est – *людина людині друг*
32. Quot capita, tot sententiae – *Скільки голів, стільки й думок*
33. Omne initium difficile est – *Кожний початок важкий*
34. Fortes fortuna adjuvat – *Сміливим доля допомагає*
35. Timeo Danaos et dona ferentes – *Боюся данайців, навіть коли дари приносять*
36. Arbor mala, mala mala – *Погане дерево і погані його плоди*

37. Usus magister optimus est – *Практика – найкращий вчитель*
38. Eruditio aspera optima est – *Суворе навчання найкраще*
39. Argumenta falsa – *фіктивні докази*
40. Exemplum docet – *Приклад вчить*
41. Asinus asinorum – *Віслюк віслюком*
42. Dicere non est facere – *Сказати не значить зробити*
43. Casus belli – *привід для війни*
44. Cum tacent, clamant! – *Коли мовчать, кричать!*
45. Si taces, concenteris – *Якщо мовчиш, значить погоджуєшся*
46. Nihil semper florat – *Ніщо не цвіте нескінченно*
47. Inter arma tacent musae – *На війні музи мовчать*
48. Non est fumus absque igne – *Немає диму без вогню.*
49. Qui scribit, bis legit – *Хто пише – двічі читає.*
50. Aut disce, aut discide! – *Або вчися, або йди!*
51. Persona grata – *особа бажана*
52. Persona non grata – *особа небажана*
53. Errare humanum est – *Людина властиво помилятися*
54. Elefantum ex musca facis – *Робиш з мухи слона*
55. Verba et voces – *Слова і голос (пусті, порожні слова)*
56. A posteriori – *з наступного, виходячи з результатів*
57. A priori – *заздалегідь, без досвіду, без перевірки*
58. Aut Caesar, aut nihil – *або Цезар, або ніщо; або пан або пропав*
59. Deus ex machina – *бог з машини (несподівана розв'язка)*
60. Manus manum lavat – *рука руку миє*
61. Post scriptum (P.S.) – *після написаного*
62. Si vis pacem, para bellum – *Хочеш миру, готуйся до війни*
63. Summa summarum – *підсумок*
64. Nihil habeo, nihil curo – *Нічого не маю, ні про що не дбаю*
65. Quod licet Iovi, non licet bovi – *Що дозволено Юпітеру, не дозволено бичу*
66. De lingua stulta veniunt incommode multa – *Від дурного язика буває багато незручностей. Язик мій – ворог мій*
67. Amicus Plato, sed magis amica veritas est – *Платон – мій друг, але істина дорожча*
68. Barba non facit philosophum – *Борода ще не робить з тебе філософа*
69. Contra bonos mores – *аморально*
70. Gratias ago – *дякую*
71. Mea culpa – *моя провина*
72. Carpe momentum – *лови мить*
73. Vae victis! – *Горе переможеним!*

74. Mala herba cito crescit – *Погана трава швидко росте*
75. Audacio pro muro habetur – *Відвага замість муру*
76. Historia est magistra vitae est – *Історія – вчителька життя*
77. Tabula rasa – *чиста дошка*
78. Docendo discimus – *Навчаючи інших, навчаємось самі*
79. Ex libris – *з книг*
80. Lapsus calami – *описка*
81. Lapsus linguae – *обмовка*
82. Lege artis – *майстерно*
83. Ultima ratio – *останній аргумент*
84. Ne varietur – *змінам не підлягає*
85. Per aspera ad astra – *Через терни до зірок*
86. Exempli gratia – *наприклад*
87. Nomen est omen – *Ім'я каже саме за себе*
88. Panem et circenses – *Хліба і видовищ*
89. Urbi et orbi – *(місту (Риму) і світові) на весь світ*
90. Barba crescit, caput nescit – *Борода росте, голова не знає*
91. De facto – *фактично*
92. De jure – *юридично*
93. Ferro ignique – *Вогнем і мечем*
94. Non multa, sed multum – *Коротко, але змістовно*
95. Ne differas in crastinum. *Не відкладай на завтра.*
96. Res est magna tacere. *Велика справа – мовчання.*
97. Mel in ore, verba lactus, fel in corde, fraus in factus. – *Мед на язичку, молоко на словах, жовч у серці, обман на ділі.*
98. In patria natus non est profeta vocatus. *Нема пророка у своїй вітчизні.*
99. Dictum factum. *Сказано – зроблено*
100. **Pax vobiscum!** – *Мир вам!*